

ADAMCZYK Stanisław — filozof, ur. 11 X 1900 w Łękach, parafia Szczepanów, powiat Brzesko, zm. 3 I 1971.

Ukończył w 1918 I Gimnazjum w Tarnowie i wstąpił do tamtejszego Seminarium Duchownego; w 1923 przyjął święcenia kapłańskie; pracował jako wikariusz w Dębicy. Od 1926 studiował w Rzymie na jezuickim uniwersytecie Gregorianum, w 1928 uzyskał tytuł doktora filozofii, w 1930 — dzięki pracy *De obiecto formali intellectus nostri secundum doctrinam S. Thomae Aquinatis* — otrzymał tytuł *magister aggregatus*; w latach 1930–1935 katecheta szkół średnich w Nowym Sączu, od 1935 prof. Instytutu Teologicznego w Tarnowie; w 1939 habilitacja na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie; w 1946 otrzymuje stanowisko zastępcy prof. metafizyki i teorii poznania na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL, w 1948 tytuł prof. nadzwyczajnego. Usunięty przez władze komunistyczne z uniwersytetu, w latach 1952–1956 wykładał w Instytucie Teologicznym w Tarnowie. W 1956 wraca do pracy na KUL, pełniąc funkcję kierownika I Katedry Metafizyki (szczegółowej, obejmującej teorię poznania i teodyceę); od 1962 przez trzy lata pełnił zastępczo funkcję kierownika Katedry Filozofii Przyrody. W latach 1948–1952 i 1961–1964 był prodziekanem Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL. Czynnny członek Tow. Naukowego KUL; w 1966 został członkiem Papieskiej Akademii św. Tomasza i Religii Katolickiej. Od 1967 mieszkał w rodzinnym Szczepanowie.

Dorobek naukowy A. obejmuje ponad trzydzieści publikacji, wśród nich uniwersyteckie podręczniki z zakresu filozofii tomistycznej: *Metafizyka ogólna czyli ontologia* (Lb 1960); *Krytyka ludzkiego poznania* (Lb 1962); *Kosmologia* (Lb 1963). Odrębną grupę stanowią prace monograficzne: *De obiecto formali intellectus nostri secundum doctrinam S. Thomae Aquinatis* (R 1933, 1955²); *Tomistyczna teoria poznania zmysłowego* (Tarnów 1938); *Różnica między istotą a istnieniem stworzeń według nauki św. Tomasza z Akwinu* (Lw 1939); *De existentia substantiali in doctrina S. Thomae Aquinatis* (R 1962). A. opublikował wiele rozpraw, artykułów, biogramów i głosów dyskusyjnych, m.in.: *De valore obiecti in epistemologia thomistica* (Gregorianum (1970), 630–657); *Teocentryzm tomizmu*, w: *Pastori et Magistro* (Lb 1966, 339–349); *De universali concursu divino in doctrina S. Thomae Aquinatis* (DTh(P) 73 (1970) z 3, 272–307); *Prymat miłości w etyce św. Tomasza z Akwinu* (Tarnowskie Studia Teologiczne (1972), 29–46). Pozostawił nie opublikowane skrypty z etyki, psychologii i teodycei.

A. był twórczym kontynuatorem tomizmu tradycyjnego, zw. esencjalnym. Znał doskonale pisma Arystotelesa i Tomasza z Akwinu, do których ciągle się odwoływał; był znakomitym analitykiem, preferował metodę dedukcyjną, a w swych podręcznikach stosował scholastyczną (w formie sylogizmów) metodę wykładu.

Prace A. obejmują następujące bloki tematyczne: epistemologiczny, ontologiczno-teodycealny, kosmologiczny, antropologiczny i etyczny. Trzy pierwsze były głównym przedmiotem jego zainteresowań.

W epistemologii A. omawiał problem przedmiotu formalnego ludzkiego intelektu, przeciwstawiając się wyróżnianiu dwojakiego przedmiotu formalnego: ogólnego (byt jako byt) i proporcjonalnego (istota rzeczy materialnych); w ujęciu A. istnieje tylko jeden przedmiot formalny ludzkiego umysłu — jest nim byt ujmowany w całej jego ogólności (inaczej bowiem — jak sądził — metafizyka nie byłaby możliwa). A. interesował się bytową strukturą aktu poznawczego

człowieka, w którym wyróżniał dwa istotne elementy: świadomość podmiotu o przedmiocie oraz psychologiczną asymilację poznawanego przedmiotu przez poznający podmiot. W akcie poznawczym wyróżnił dwa etapy: wstępny i właściwy; tym ostatnim jest intencjonalne ujęcie przedmiotu przez podmiot w formie „postaci wrażeniowej” (species expressa). A. polemizował ze skrajnym empiryzmem i idealizmem, przyjmując na terenie poznania zmysłowego realizm bezpośredni, tzn. interpretował wrażenia zmysłowe jako środek (medium quo), za pomocą którego poznajemy bezpośrednio realny świat. W pracy *Krytyka ludzkiego poznania* A., idąc za szkołą rzymską, akceptował trzy prawdy (własne istnienie, zasadę niesprzeczności, poznawalność prawdy) jako ostateczną podstawę pewności; za przedmiot formalny epistemologii uznał prawdziwość ludzkiego poznania, czyli jego zgodność z rzeczywistością; rozgraniczył różne formy sceptycyzmu i podał ich ocenę.

Innym przedmiotem zainteresowań A. była problematyka ontologiczno-teodycealna, a w niej trzy wątki: 1) ściśle ontologiczny; 2) z pogranicza ontologii i filozofii Boga; 3) argumentacja za istnieniem Boga. Tematyce ontologicznej poświęcony był podręcznik *Metafizyka ogólna*, w którym uznał jedność problemową metafizyki ogólnej i teodycei; akcentował różnicę realną pomiędzy naturą a istnieniem bytów przygodnych; reinterpretował pojęcie przyczyny, określając ją jako „zasadę wewnątrznie wpływającą na powstanie czegokolwiek innego”, i dlatego oponował przeciw definiowaniu przyczyny jako bytu udzielającego istnienia skutkowi.

Praca monograficzna *De existentia substantiali* analizuje problematykę z pogranicza ontologii i teodycei. Jej istotne twierdzenia są następujące: 1) Arystoteles już dostrzegł realną różnicę pomiędzy istotą a istnieniem bytu skończonego; 2) Bóg jest bezpośrednią przyczyną sprawczą istnienia każdego bytu przygodnego; 3) stworzenia, współdziałając ze stwórczym aktem Boga dotyczącym istnienia, realnie wpływają na naturę (istotę) skutków, co różni chrześcijański kreacjonizm od teorii okazjonalizmu; 4) Bóg swoją mocą stwórczą ustawicznie zachowuje stworzenia w ich istnieniu i działaniu. A. omawiał również problematykę uzasadnień istnienia Boga, zwł. argument kinetyczny, w którym szczegółowo analizował kategorię ruchu.

A. interesował się także filozofią przyrody. W podręczniku *Kosmologia* wyłożył jej zasadnicze elementy: 1) zawężenie problematyki do filozofii przyrody nieożywionej; 2) określenie kosmologii jako nauki o naturze świata materialnego, wyjaśnianego w świetle jego ostatecznych przyczyn — zarówno naturalno-wewnętrznych, jak i sprawczego działania Boga; 3) afirmacja przestrzennej skończoności wszechświata (głównie na podstawie tekstów Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu); 4) akceptacja i uzasadnienie teorii hylemorfizmu (w tym omówienie pojęcia formy substancjalnej); 5) analiza właściwości ciał materialnych (ruchu, rozciągłości, jakości, czasu).

A. omawiał niektóre wątki problematyki antropologicznej, akcentując zwł. duchowe aspekty bytu ludzkiego: intelektualne poznanie, autodeterminizm wolnej woli, duszę jako ontyczną podstawę niematerialnych władz umysłowych. W zakresie aksjologii opublikował rozprawę poświęconą cnocie miłości — jej przedmiotowi materialnego i formalnego oraz relacji do innych cnót moralnych i teologicznych.

Bibliografia: W. Michałowski, *Koncepcja, problematyka i aspekty logiczne teorii poznania w ujęciu ks. Stanisława A.*, RF 12 (1964) z. 1, 139–151; A. Wawrzyniak, Z. J. Zdybicka, *Z dziejów metafizyki i nauk pokrewnych na KUL 1918–1963*, RF 17 (1969) z. 1, 79–82, 93–95, 111–113; I. Kołodziej, *Quelques considérations sur l'ouvrage de Stanislaus A. „De existentia substantiali in doctrina S. Thomae Aquinatis”*, DTh(P) 73 (1970), 333–335; S. Kowalczyk, *Ks. Stanisław A.*, ZNKUL 14 (1971) z. 2, 93–94; tenże, *Stanisław A.*, STNKUL 22 (1973), 247–248; tenże, *Główne nurty twórczości filozoficznej ks. Stanisława A.*, Tarnowskie Studia Teologiczne 7 (1979), 297–314.

Stanisław Kowalczyk